

*Мр Татјана Јевремовић-Пејровић,
Испираживач-сарадник, Институт за међународну
политику и привреду, Београд*

Приоритети у хармонизацији статусног компанијског права Србије и Црне Горе са правом Европске уније

Резиме

У раду се обрађује проблем хармонизације статусног компанијског права ЕУ и потребе измене или допуне већ важећих прописа у Србији и Црној Гори. Приказани су најважнији прописи у области статусног компанијског права – укључно шест директива, као и однос још увек важећег Закона о предузећима према њиховим правилима. Нарочито је истакнути постојећи несклад између појединих инстиција или одредби домаћег права и потребе њиховог усаглашавања са европском регулативом.

Осим истражања усклађености појединих одредби домаћег са одредбама директива статусног компанијског права истражања је посвећена и потреби ревидирања целокупног домаћег система, односно усвајања концепција који ће одговарати нашим потребама и навикама и најбоље задовољити постављене циљеве у усклађивању и хармонизацији позитивног права.

Кључне речи: директиве Европске уније, статусно компанијско право, хармонизација, привредна друштва.

Компанијско право Србије и Црне Горе спада у област која је у надлежности држава чланица.¹⁾ У овој области постоје савезни Закон о предузећима из 1996. године са каснијим изменама и допунама који и даље важи на територији Србије, док је у Црној Гори још током 2000. године донет нови Закон о привредним друштвима.²⁾ То указује на постојање различитих правила у области статусног компанијског права, која се некада значајно разликују. У даљем раду ће тежиште бити стављено на савезни Закон о предузећима, који је тренутно позитивни извор компанијског права у Србији иако се очекује скоро доношење новог Закона о привредним друштвима. Овај извор ће бити упоређен са постојећом регулативом у области компанијског права на нивоу Европске уније. Нарочито ће ово поређење бити усмерено на постављање приоритета и утврђивање питања која су кључна у будућој хармонизацији домаћег са комунитарним правом. На крају ће бити дате евенуалне примедбе у регулисању појединих питања у постојећим изворима и дате препоруке за будућу регулативу.

Компанијско право Европске уније

Право Европске уније представља високо развијен и врло комплексан систем. Стога је приближавање овом систему изузетно компликовано и захтева детаљну анализу не само постојећих одредби већ и њиховог смисла, нарочито у целокупном систему Европске уније. На овом месту биће само речи о усвојеним правилима у области статусног компанијског права ЕУ, са напоменом да је њихово схватање и тумачење неопходно у оквиру целокупног правног система ЕУ. После кратког приказа садржаја директива ЕУ у области компанијског права биће изложен и садржај савезног Закона о предузећима и његових важећих одредби у односу на питања која регулишу поменуте директиве.

Прва директива компанијског права о јавности, ваљаности преузетих обавеза и нишгавости друштва капитала³⁾ уводи принцип обавезне јавности у односу на

1. Види "Уставну повељу Државне заједнице Србија и Црна Гора", Сл. лист Србије и Црне Горе, бр.1 од 4. фебруара 2003. године. О надлежности Скупштине СЦГ у доношењу закона види члан 19.
2. Савезни Закон о предузећима, Службени лист СРЈ, бр. 29/96 од 26. јуна 1996. године, са допунама: Сл. лист СРЈ 33/96 од 19.07.1996., 29/97 од 27.06.1997., 59/98 од 04.12.1998., 74/99 од 25.12.1999., 9/01 од 02.03.2001., 36/02 од 03.07.2002. године и Закон о привредним друштвима, Службени лист РСГ, бр. 6/2002.
3. First Council Directive 68/151/EEC of 9 March 1968 on coordination of safeguards which, for the protection of the interests of members and others, are required by Member States of companies within the meaning of the second paragraph of Article 58 of the Treaty, with a view to making such safeguards equivalent throughout the Community, OJ L 65, 14.03.1968., Amended by Council Decision 73/101/EEC of 1 January 1973, OJ L 2, 01.01.1973. Најновије измене: Directive 2003/58/EC of the European Parliament and of the Council of 15 July 2003 amending Council Directive 68/151/EEC, as regards disclosure requirements in respect of certain types of companies, OJ L 221, 04.09.2003.

оснивачке акте и статут друштва, као и њихову промену; именоване или престанак обављања послова и друге податке за лица која имају овлашћење да представљају друштво, односно лица која учествују у управљању, надзору или контроли друштва; износ уписаног капитала, билансе стања и годишњи извештај о добити и губицима за сваку финансијску годину, промену седишта друштва, ликвидацију и именоване ликвидатора, као и тренутак у коме она наступа; проглашење ништовости друштва од стране суда.

У свакој држави обавезно је вођење званичног регистра о друштвима у коме морају бити уписани сви обавезни подаци за објављивање о друштву. Осим објављивања у оваквом регистру, јавност се обезбеђује и објављивањем у националном службеном листу и назнаком одређених података на свим пословним документима друштва. У случају необјављивања те чињенице и подаци се не могу истицати према трећим лицима осим у случају њихове несавесности.

У недавно усвојеним изменама Прве директиве поједностављен је и модернизован поступак објављивања података путем обавезног вођења и могућег достављања података и докумената друштва у електронској форми, а на исти начин биће омогућен приступ овим подацима и документима.

У погледу ваљаности обавеза које преузима друштво предвиђено је као опште правило да акти органа или надлежних лица у друштву обавезују друштво, чак и у случају да су ти акти предузети ван просторија друштва, осим када су поменута лица прешла границу својих овлашћења која су им поверена или дозвољена законом, осим у случају несавесности трећих лица.

Такође је предвиђена неограничена и солидарна одговорност лица која су делала у име друштва пре него што је друштво стекло правну личност; у ситуацији ограничења овлашћења органа друштва, чак и када су она објављена не може се такво ограничење истицати према трећима.

Директива садржи и посебна правила о ништовости друштва, и она не може наступити аутоматски, већ је за то неопходна судска одлука. Предвиђена је обавеза овере аката о оснивању, статута и њихових амандмана уколико национално право не предвиђа превентивну административну контролу оснивања друштва. До ништовости друштва може да дође само у тачно предвиђеним условима, док ван њих не може наступити ништовост. Ефекти ништовости не наступају ретроактивно, и исти су као и у случају стечаја.

Домаће право садржи принцип према коме предузеће стиче својство правног лица уписом у судски регистар.⁴⁾ Осим тога, предвиђен је и низ правила о упису у регистар и подацима који се тамо морају наћи. То су: фирма, делатност, седиште, заступници, оснивачки улог и основни капитал, као и други подаци.⁵⁾ На тај начин Закон испуњава основни предуслов предвиђен Првом директивом о упису и објављивању одређених података, значајних ради заштите интереса трећих лица, одно-

---

4. Члан 5. Закона о предузећима.

5. Чланови 95-99. Закона о предузећима односе се на општа правила везана за регистар.

сно ради сигурности у правном промету. Детаљније одредбе о упису у судски регистар садржане су у посебном закону.⁶⁾

Домаће право налази се у фази промена у којима је велика пажња посвећена питањима која обухвата Прва директива компанијског права. Несумњиво је да ће у будућој регулативи бити прихваћена правила које је предвидело комунитарно право. Притом је значајно истаћи да ће будући Закон о привредним друштвима морати да одговори на потребе модерног организовања друштава и у том смислу предвиди постојање централног регистра.

У погледу одговорности и ваљаности преузетих обавеза регулисаних Првом директивом, Закон је предвидео општу одредбу којом се послови закључени супротном правилима о обављању регистрованих и нерегистрованих делатности под одређеним условима сматрају правно ваљанима, осим у случају несавесности трећих лица. Таква одредба на општи начин одговара правилима Прве директиве, иако су она, међутим, у том погледу нешто исцрпнија и детаљнија.

Правило о ништавости садржи Закон о предузећима на врло уопштен начин. Притом Закон поштује основни захтев Прве директиве у погледу проглашења ништавости друштва искључиво од стране суда.⁷⁾ Нешто детаљније одредбе о престанку друштва у случају принудног поравнања, стечаја и ликвидације садржи посебан закон.⁸⁾ И питању ништавости би нови Закон о привредним друштвима морао да посвети велику пажњу и да детаљно и на таксативан начин регулише услове за ништавост, као и детаљни поступак у коме се она проглашава.

Друга директива компанијског права о оснивању акционарских друштава, одржавању и изменама капитала⁹⁾ одређује податке које мора да садржи оснивачки акт и статут друштва, и то су форма и назив друштва, његов циљ, износ уписаног капитала, број чланова органа друштва задужених за представљање, управљање, надзор и контролу друштва, као и начин њиховог избора и утврђивање њихових овлашћења; трајање друштва осим уколико је основано на неодређено време. Такође је предвиђено да ови акти морају да садрже и податке који се обавезно објављују.

6. Закон о поступку за упис у судски регистар, Службени лист СРЈ, бр. 80/94, од 04.11.1994. године.
7. Члан 100. Закона о предузећима.
8. Закон о принудном поравнању, стечају и ликвидацији, Службени лист СФРЈ бр. 84/89 од 22.12.1989, са допунама: Сл. лист СРЈ бр. 37/93 од 16.07.1993, 28/96 од 21.06.1996. године. Он садржи детаљна правила о поступку ликвидације који се спроводи у случају ништавости друштва.
9. Second Council Directive 77/91/EEC of 13 December 1976 on coordination of safeguards which, for the protection of the interests of members and others, are required by Member States of companies within the meaning of the second paragraph of Article 58 of the Treaty, in respect of the formation of public limited liability companies and the maintenance and alteration of their capital, with a view to making such safeguards equivalent, OJ L 26, 30.01.1977., Amended by Council Regulation (EEC) No 3308/80 of 16 December 1980, OJ L 345, 20.12.1980; Council Directive 92/101/EEC of 23 November 1992, OJ L 347, 28.11.1992.

За оснивање је предвиђен износ и састав минимума уписаног капитала и правила која уређују питање цене акција, њихово издавање и друга питања.

Директива уводи правила везана за смањење уписаног капитала, трансформацију друштва у другу форму друштва капитала, као и одредбе о измени статута и других аката. Предвиђена су и посебна правила везана за расподелу добити. Такође су прописани услови везани за повећање капитала из резерви друштва.

Дефинисан је појам „озбиљних губитака“ у односу на уписани капитал, и у том случају је неопходно сазивање генералне скупштине.

Упис сопствених акција такође је регулисан, нарочито његови принципи и услови, као и питање узајамног учешћа. Друга директива још регулише и принципе и услове везане за зајмове и обезбеђење, повећање и смањење капитала, повлачење акција од стране друштва и низ других правила везаних за акције и капитал друштва.

Домаће право у основи садржи само нека општа правила која је увела Друга директива компанијског права. Оснивање друштва је генерално дозвољено, иако закон прецизира извесна ограничења у том погледу.¹⁰⁾ За слободно оснивање ће бити од великог значаја нови Закон о упису у централни регистар, о коме је већ било речи код Прве директиве компанијског права.

За сада, улога регистарског суда нарочито је истакнута у фази оснивања, али и у току каснијег функционисања друштва. Осим тога, домаће законодавство генерално предвиђа минимум података које морају да садрже оснивачки акти и статут друштва, и ти подаци се у великој мери поклапају са подацима које набраја Друга директива.¹¹⁾

Осим овог питања, у општим одредбама Закон о предузећима предвиђа правила везана за имовину друштва и његове резерве, а доцније у делу о акционарским друштвима детаљно прописује правила која су везана за симултано и сукцесивно оснивање акционарског друштва, акције, правне односе друштва и акционара, повлачење и поништај акција, стицање сопствених акција, повећање и смањење основног капитала.¹²⁾ Ове одредбе, међутим, значајно одступају од одредби Друге директиве, нарочито у односу на минимум оснивачког капитала, питања везана за одржавање, промену капитала, акције и друга значајна питања. Стога ће будући Закон о трговачким друштвима морати значајно да се прилагоди европском тренду у овим питањима. Тако ће једно од питања коме ће нарочито бити посвећена пажња у будућем Закону о привредним друштвима бити и приоритетна права на упис нових емисија код повећања основног капитала, регулисање прио-

10. Члан 16.-20.

11. Општа правила о оснивачком акту и његовој садржини види у члану 10. и 11. Закона о предузећима, за акционарска друштва види чланове 188., нарочито члан 219. за садржину статута.

12. Поред општих правила Закона, види нарочито правила о оснивању акционарских друштава у члановима 188.-218., акцијама у члановима 220.-222., правним односима друштва и акционара у члановима 223.-237., повлачењу, поништају, стицању сопствених акција у члановима 238.-243.. О повећању и смањењу основног капитала види чланове 281.-313.. Закона о предузећима.

ритетних акција, као и друга питања која ће у потпуности бити усклађена са Другом директивом.

Трећа директива компанијског права о фузијама акционарских друштава¹³⁾ предвиђа две врсте фузије: фузију припајањем, односно апсорбовањем (*merger by acquisition*) и фузију спајањем, којом долази до оснивања новог друштва (*merger by the formation of a new company*). Већина правила је предвиђена за фузију апсорбовањем, али се она сходно примењују и на фузију оснивањем новог друштва. Директива такође помиње фузију апсорпцијом друштва у случају да друштво које врши апсорбовање поседује 90% или више акција апсорбованог друштва, као и друге сличне операције.

Фузија представља операцију којом једно или више друштава, притом престајући да постоји без поступка ликвидације, преноси на друго друштво (односно новоосновано друштво) целокупну своју имовину (активу и пасиву), на основу које акционари једног или више апсорбованих друштава (односно друштва која престају да постоје) добијају издате акције друштва које врши преузимање (односно новооснованог друштва) или евентуално исплату у новцу која не прелази 10% номиналне вредности пренетих акција, односно, у случају када оне немају номиналну вредност, њихове обрачунске вредности.¹⁴⁾

Трећа директива предвиђа да органи управљања или администрације друштва која учествују у фузији сачињавају писмени пројекат о фузији, и он мора да садржи одређене податке и да буде објављен. Управа или менаџери сваког од друштава која учествују у поступку фузије имају обавезу да саставе детаљан писмени извештај у коме се објашњава и оправдава са економског и правног становишта извештај о фузији, а нарочито однос акција које се замењују.

За свако друштво које учествује у поступку фузије се именује или одређује један или више стручњака од стране судских или административних власти. Ово лице, односно лица испитују пројекат о фузији и сачињавају о томе писмени извештај који је намењен акционарима. Сачињавање овог извештаја представља најважнији део заштите акционара, дефинисан одредбама Треће директиве. Заштита акционара остварује се и њиховим правом увида и правом да добију копије одређених докумената без трошкова и без испуњења посебних формалности у седишту друштва.

Значајну фазу у поступку фузије представља и доношење одлуке о фузији на генералној скупштини сваког од друштава која учествују у поступку фузије. Неопходна већина за доношење ове одлуке се одређује према националним правима земаља-чланица, али она не може бити мања од 2/3 гласова или према акцијама или према уписаном капиталу. Законодавства земаља-чланица могу предвидети и просту већину гласова када је представљено најмање пола од уписаног капитала. Уко-

13. Third Council Directive 78/855/EEC of 9 October 1978 based on Article 54 (3) (g) of the Treaty concerning mergers of public limited liability companies, OJ L 295, 20.10.1978.

14. Чланови 3.-4. Треће директиве.

лико постоји више категорија акција одлука о фузији се доноси посебним гласањем свих категорија акционара чија су права у вези са преносом.

Предвиђено је да права земаља-чланица морају предвидети систем адекватне заштите интереса поверилаца, чија су потраживања настала пре објављивања пројекта о фузији, а која нису доспела у време овог објављивања. Предвиђена је заштита ималаца обвезница, као и ималаца других хартија од вредности, али не и посебна заштита запослених.

Трећа директива предвиђа могућност претходне судске или административне контроле, или накнадне јавне овере од стране нотара или другог надлежног органа. Датум од ког наступају последице фузије одређују законодавства сваке земље-чланице.¹⁵⁾ Јавност фузије се везује за одредбе Прве директиве компанијског права.

Фузија производи *ipso iure* и симултано следеће последице: универзални пренос целокупне имовине (активе и пасиве) апсорбованог, односно апсорбованих друштва на друштво које врши преузимање, како у међусобним односима међу друштвима, тако и у односу према трећима; акционари апсорбованог друштва постају акционари друштва које врши апсорбовање; апсорбовано друштво престаје да постоји.

Државе-чланице морају предвидети најмање грађанску одговорност чланова органа управе или администрације апсорбованог друштва, као и стручњака-процењивача који врши контролу апсорбованог друштва према акционарима тог друштва за грешке које су учинили у току припрема и реализације фузије.

Законодавства држава-чланица могу регулисати режим ништавости фузија само под строго предвиђеним условима, поступак ништавости не може се покренути после истека рока од шест месеци, а уколико је могуће уклонити разлог за ништавост надлежни орган ће одредити друштву рок у коме треба отклонити ове разлоге; одлука о ништавости ће се објавити према националном праву и у складу са Првом директивом компанијског права и она не утиче на ваљаност обавеза насталих од дана када је фузија почела да производи дејство до дана објављивања одлуке о ништавости. Друштва која су учествовала у поступку фузије биће заједнички и солидарно одговорна за те обавезе друштва.

Трећом директивом предвиђене су фузије у случају када је друштво које врши преузимање власник 90% или више акција апсорбованог друштва и операције сличне фузији.

Савезни Закон о предузећима предвиђа фузије, односно спајања предузећа у оквиру одредби о статусним променама, уводећи, притом, одређени број правила којима је циљ обезбеђивање заштите акционара, односно чланова, поверилаца и трећих лица услед ове операције.¹⁶⁾

У погледу појма и врсте фузија наш закон је сагласан одредбама Треће директиве. У погледу припремне фазе Закон о предузећима је предвидео закључивање

---

15. Члан 17. Треће директиве.

уговора о спајању, као и податке које би он требало да садржи, иако је пропустио да предвиди форму тог уговора. Притом листа наведених података није потпуна, већ законодавац само наводи податке који би у овом уговору свакако требало да се нађу. Иако и наше право помиње овлашћене процењиваче, њихова улога и овлашћења су значајно ограничена у односу на положај ових лица како је то предвиђено одредбама Треће директиве.¹⁷⁾

Уговор о спајању производи правно дејство потврђивањем на генералној скупштини сваког од друштава које учествује у поступку фузије, док је за јавно предузеће предвиђено и давање сагласности од стране надлежног органа, што свакако представља специфичност домаћег права. Заштита акционара, односно чланова предвиђена је слично одредбама Треће директиве, иако не у тој мери исцрпно.¹⁸⁾ Закон је посебно предвидео заштиту ових лица у виду права на повлачење из друштва обавезом откупа, односно замене њихових акција, односно удела. Право на повлачење из друштва није предвиђено Трећом директивом, будући да се сматрало да би оваква обавеза могла често да онемогући поступак фузије (јер доводи до великих финансијских издатака за друштво), иако је позната у неким националним правима земаља-чланица (на пример, у праву Италије). Заштита права поверилаца уређена је на начин близак одредбама Треће директиве, пре свега као претходна заштита (пре извршеног поступка фузије) пружањем довољног обезбеђења. Притом се ове одредбе односе на заштиту свих поверилаца, без обзира да ли се ради о апсорбованом или друштву које врши преузимање.¹⁹⁾ За носиоце заменивих и партиципативних обвезница које је издало апсорбовано предузеће предвиђена су једнака права и у друштву које је извршило преузимање.

Контрола фузије предвиђена је у оквиру општих правила која се односе на упис у регистар. Изричито је предвиђено да се спајање уписује у регистар. Овај тренутак одређен је и као тренутак када имовина апсорбованог прелази на друштво које је извршило преузимање. Такође се за упис у регистар везује наступање других последица фузије. Закон је предвидео и обавезно објављивање фузије у Службеном листу.

За чланове управе и надзорног одбора предузећа које врши преузимање предвиђена је солидарна одговорност како акционарима, односно члановима и повериоцима апсорбованог, тако и предузећа које врши преузимање, што је шири одредба у односу на правило из Треће директиве. Са друге стране, одредба домаћег закона не обухвата и стручњаке процењиваче који састављају извештај и чија је улога врло значајна, посебно у вези са заштитом интереса акционара.

16. О спајању види чланове 421.-434. Закона о предузећима. У теорији о овоме види: Јанковец, И., „Статусне промене предузећа према праву ЕУ“, Право и привреда, 5-8/01, стр. 60-9; Јовановић, Н., „Припајање акционарских друштава“, Право и привреда, 11-12/99, стр. 22-58.; Граић-Степановић, С., „Хармонизација фузија предузећа у СРЈ и ЕУ“, Право и привреда 5-8/96., стр. 423-34.

17. Види више : Јанковец, И., нав. рад, стр. 63.

18. Права акционара, односно чланова предвиђена су нарочито члановима 425. и 431. ЗОП.

19. Види члан 428. ЗОП.

У погледу ништавости фузије Закон о предузећима нема никаквих посебних одредби, већ се на овај случај примењују опште одредбе везане за ништавост. Једини изузетак представља одредба којом повериоци друштва имају право да захтевају ништавост фузије уколико друштво није поштовало правило о пружању одговарајућег обезбеђења. То је једна од основних разлика између регулативе домаћег закона и Треће директиве, која овом питању поклања изузетну пажњу, регулишући га врло исцрпно и строго. Неки аутори сматрају да се недостатак одредби о ништавости делимично може подвести под опште одредбе везане за одредбе Закона о предузећима у погледу тужбе за поништај незаконите одлуке органа предузећа.²⁰⁾

Од осталих правила наш законодавац такође је предвидео и правила за фузије новим оснивањем (спајањем) и фузије у случају зависних друштава, која су блиска одредбама Треће директиве, а посебну пажњу обратио је и на повећање основног капитала.²¹⁾

Може се закључити да домаће право начелно регулише установу фузија предузећа на начин који одговара појму и смислу овог института у европском праву. Ипак ће нови Закон о привредним друштвима морати да садржи детаљнију регулативу да би у потпуности био усклађен са правилима комунитарног права.

Шеста директива компанијског права о поделама акционарских друштава²²⁾ специфична је, јер не уводи у сва права поделу друштава, већ јој је циљ да права која већ познају ову статусну промену предвиде у том случају поштовање правила која су обезбеђена директивом. На тај начин поделе друштава не морају да постоје у свим земљама, али она права која је познају морају да је регулишу на одређени начин.

Ова директива регулише поделу друштва спајањем или формирањем нових друштава, као и поделу са надзором суда. Подела спајањем или формирањем нових друштава представља операцију којом друштво преноси целокупну своју имовину (активу и пасиву) на више од једног друштва, а притом долази до престанка ранијег друштва без ликвидације. Акционари друштва које се дели добијају акције друштва које врши преузимање, односно акције новооснованих друштава.

Као и код националних фузија, и овде је предвиђена обавеза састављања предлога о подели, његова обавезна садржина и објављивање. Такође је неопходна сагласност на генералној скупштини сваког друштва које учествује у овој операцији, сем у одређеним случајевима предвиђеним Директивом. Предвиђен је низ правила ради заштите интереса акционара, поверилаца и других лица.

---

20. Јанковец, И., нав. рад, стр. 65.

21. Види чланове 426.-7. и 433. Детаљно о односу посебних случајева фузије у нашем праву и (не)складу са европском регулативом види: Јовановић, Н., "Посебни случајеви припајања акционарских друштава", Право и привреда, 5-8/99, стр. 112-21.

22. Sixth Council Directive 82/891/EEC of 17 December 1982 based on Article 54 (3) (g) of the Treaty, concerning the division of public limited liability companies, OJ L 378, 31.12.1982.

Посебан случај поделе предвиђен је уз надзор суда, који има овлашћење да сазове генералну скупштину, као и скупштину поверилаца ради доношења одлука о подели. У овом случају суд има право да одреди да се одређене одредбе директиве предвиђене за поделу неће примењивати на поделу спајањем или оснивањем новог друштва.

Домаће право у питању подела друштава прилично је оскудно. О томе говори чињеница да је овај институт регулисан само једним чланом закона, уз позивање на сходне одредбе везане за фузије друштава.²³⁾ Закон дефинише поделе у складу са одредбама Шесте директиве, односно узимајући у обзир најважнија питања везана за ову установу: подела уз престанак друштва без обавезе ликвидације, доношење одлуке на скупштини друштва. Осим тога, директно су предвиђена правила која се односе на солидарну одговорност друштава насталих поделом за обавезе подељеног предузећа. Такође је предвиђена и одредба о тренутку од ког подела производи дејство. Сматрамо да је постојећа регулатива оскудна, и да би директно регулисање одређених питања без сходне примене и упућивања на нека друга правила сродних института (фузије) допринело јасноћи у регулисању овог питања. И на ово питање би у новом Закону о привредним друштвима требало обратити пажњу.

Једанаеста директива компанијског права о обавези објављивања података о филијали у једној земљи-чланици ЕУ за друштва капитала која су регулисана правом друге државе²⁴⁾ је донета ради олакшавања остваривања права на настањивање за друштва која потичу из Европске уније, као и ради координације мера које се захтевају од компанија из ЕУ ради заштите интереса чланова друштва и трећих лица.

Филијала представља део друштва у коме се обављају неке активности друштва и лишено је правне личности. У случају када се ради о *филијали друштва из друге земље-чланице ЕУ* објављивање докумената и података везаних за филијалу врши се према правилима земље-чланице у којој се налази филијала, у складу са одредбама Прве директиве компанијског права. Уколико се правила о објављивању података између земље у којој се налази филијала и оне у којој се налази друштво разликују, у погледу предузетих послова у оквиру филијале ће бити дата предност правилима о објављивању оне земље у којој се налази филијала. Предвиђено је који се подаци обавезно објављују, као и они које земља-чланица у којој се налази филијала може захтевати. Предвиђено је да ће право земље-чланице предвидети да се на меморандумима и другим званичним документима филијале посебно наводи регистар у коме су уписани подаци о филијали, заједно са бројем из тог регистра.

23. Члан 435. Закона о предузећима.

24. Eleventh Council Directive 89/666/EEC of 21 December 1989 concerning disclosure requirements in respect of branches opened in a Member State by certain types of company governed by the law of another State, OJ L 395, 30.12.1989.

Да би се сврха директиве испунила у потпуности, и ради избегавања дискриминације на основу порекла друштва, директива је регулисала и питања везана за филијале друштва која су регулисана правом неке од земаља ван Европске уније, а која су основана у правној форми која се може упоредити са друштвима капитала како су она дефинисана у оквиру Прве директиве компанијског права. Разлог због кога се за овакве филијале тражи објављивање допунских података налази се у чињеници да се на друштва ван ЕУ не примењују одредбе директива компанијског права која су предвидела општа правила објављивања одређених података и вођења, контроле и објављивања рачуноводствених исказа.

Осим наведених правила Једанаеста директива компанијског права још предвиђа и да ће се у годишњим извештајима друштва увек навести и податак о постојању филијале друштва.

Савезни Закон о предузећима је предвидео такозване „делове предузећа“, не улазећи у навођење посебних назива делова предузећа (филијале, огранци, агенције, пословнице и слично). Чињеница постојања дела предузећа се уноси у регистар према седишту предузећа, а део предузећа који обавља послове из делатности предузећа у месту ван седишта предузећа – и у регистар према месту обављања тих послова.²⁵⁾ Делови предузећа имају одређена овлашћења у правном промету, као и посебан обрачун резултата пословања и посебан подрачун.²⁶⁾ Они немају својство правног лица. Такође је предвиђено да део предузећа који има одређена овлашћења у правном промету иступа под фирмом предузећа и својим називом.²⁷⁾ Таква регулатива у највећој мери одговара регулативи предвиђеној у оквиру одредби Једанаесте директиве. Стога у будућим евентуалним изменама и допунама Закона о предузећима регулисање питања које се односи на делове предузећа не представља приоритет, јер се не налази у нескладу са постојећим одредбама, иако би евентуална допуна и потпуно изједначавање свакако били пожељни.

Треба такође истаћи да поменута Једанаеста директива може директно да утиче и на домаће привредне субјекте уколико они оснивају своје филијале у земљама-чланицама ЕУ. У том случају постаје значајна не само хармонизација домаћег са правом ЕУ у области објављивања одређених података у вези са филијалама, већ нарочито остала правила компанијског права која се односе на објављивање одређених података за домаћа друштва, питање оснивања и регистрација друштава, као и нарочито правила која се тичу састављања, контроле и објављивања рачуноводствених исказа домаћих предузећа.

Дванаеста директива компанијског права о једночланим друштвима са ограниченом одговорношћу²⁸⁾ донета је ради уклањања разлика између националних

25. Члан 23. Закона о предузећима.

26. Члан 7. Закона о предузећима.

27. Члан 34., став 3. Закона о предузећима.

28. Twelfth Council Company Law Directive 89/667/EEC of 21 December 1989 on single-member private limited-liability companies, OJ L 395, 30.12.1989.

права земаља-чланица ЕУ у области једночланих друштава са ограниченом одговорношћу, нарочито кроз заштиту интереса чланова друштва и других лица.

Иако се њене одредбе односе на једночлана друштва са ограниченом одговорношћу, предвиђено је да ће се њене одредбе примењивати и на једночлано акционарско друштво, али само уколико национална права земаља-чланица дозвољавају могућност оснивања и постојања једночланог акционарског друштва.²⁹⁾

Друштво може бити једночлано или уколико је основано од стране само једног лица, или у случају да све уделе, односно акције накнадно стекне само једно лице.

Предвиђена је могућност да земље-чланице предвиде посебна правила и санкције у случају када је једно лице једини члан неколико компанија, или у случају да је једночлано друштво једини члан неког другог друштва.

У случају да број чланова спадне на једног (једно лице стекло је све уделе, односно акције) предвиђено је да ће одређени подаци, пре свега чињеница да друштво има једног члана, укључујући и податке о том једином члану бити унети у регистар који води друштво и бити доступни јавности или објављени у регистрима које воде надлежни органи.

Изричито је предвиђено да једини члан друштва врши функцију генералне скупштине друштва. Одлуке јединог члана донете у вршењу функције скупштине, као и уговори које је једини члан закључио са друштвом које сам представља (осим послова који се обављају свакодневно и под уобичајеним условима) морају се унети у записник или забележити писмено.

Савезни закон омогућава постојање једночланих друштава у свим формама друштва капитала. Једини изузетак у том погледу предвиђен је за акционарско друштво са јавним позивом трећим лицима за упис и уплату акција, које могу основати најмање два оснивача.³⁰⁾ Савезни Закон о предузећима је омогућио како оснивање једночланих друштава, тако и могућност да друштва наставе са радом уколико су спала само на једног члана.

Правила о једночланим друштвима предвиђена су посебно за акционарска друштва, и сходно за друштва са ограниченом одговорношћу.³¹⁾ Раније је наш законодавац у случају постојања једночланог друштва предвиђао примену посебне установе привида правне личности, којом се у одређеним случајевима предвиђа неограничена одговорност тог јединог члана. Овај концепт је важећим законом проширен не само на једночлано друштво, већ уопште случајеве када су одређена лица злоупотребљавајући свој положај искористила друштво ради остварења одређених личних циљева. Наравно, под ову одредбу може се и даље подвести одговорност јединог члана, уколико одговара условима предвиђеним овом одредбом.³²⁾

29. Овакву могућност предвиђа холандско право.

30. Члан 189. Закона о предузећима.

31. Чланови 196. и 341. Закона о предузећима.

Савезни закон у односу на једночлано друштво предвиђа низ одредби које се односе на његово функционисање, и у великој мери су усклађена са одредбама Дванаесте директиве. Предвиђено је да оснивач једночланог друштва за неуплаћени износ, односно за неунесени неновчани улог до уписа друштва у регистар пружа одговарајућа средства обезбеђења. Поред тога, предвиђено је да се у случају накнадног настанка једночланог друштва (број акционара, односно чланова је спао на једног) та чињеница мора пријавити суду ради уписивања у регистар и ради објављивања, а у супротном једини члан одговара неограничено солидарно за обавезе друштва настале у то време. Једночлано друштво не може стицати сопствене акције, не може их повлачити и узимати у залог. Такође је предвиђено вођење књиге одлука да би одлуке у вршењу функције управљања производиле правно дејство.³³⁾

Приоритети у хармонизацији права Србије и Црне Горе са правом Европске уније – концепцијске промене домаћег права

Хармонизација домаћег са правом Европске уније више не представља спорно питање. Сасвим је јасно да је Србија и Црна Гора изабрала као свој циљ прикључење ЕУ и јасно показала будуће правце кретања. У том смислу и хармонизација домаћег права са правом Европске уније само представља један од корака у остварењу дугорочног циља прикључењу Европској унији. На хармонизацији домаћег права се све више ради и постаје јасно да од спорадичних усаглашавања појединих норми, института или прописа све више долази до системске хармонизације која се спроводи у свим областима живота. Јасно је да међу питањима која захтевају хармонизацију област компанијског права представља изузетно значајну ставку и стога се овом питању посвећује велика пажња. Осим тога, хармонизација домаћег права привредних друштава изазвала је и неке сукобе око основних концепцијских питања којима се треба водити у будућој регулативи, уз јасно поштовање питања која треба хармонизовати са правом Европске уније. Наиме, више није спорна усвојена регулатива у оквиру Европске уније и чињеница да та правила треба просто прихватити у већини таква каква су. Она представљају скуп правила око којих је до сада дошло до сагласности на нивоу Европске уније, што значи међу водећим европским земљама са развијеним правним и економским системима, али не само њима, већ и другим земљама које ће постати чланице ЕУ или то желе као свој дугорочни циљ. Изложена правила која представљају постигнуту хармонизацију само су, међутим, део компанијског права сваке од земаља чланица и у том смислу их треба посматрати. Јасно је да ће већина хармонизованих правила у

---

32. Више о овоме види: Мирко Васиљевић: "Пословно право: Трговинско и привредно право", пето измењено и допуњено издање, Савремена администрација, Београд, 1997., стр. 65-8.

33. О карактеристикама једночланог друштва види: Васиљевић Мирко, нав. дело, стр. 68; Драган Радоњић: "Хармонизација регулативе једноперсоналних друштава у СРЈ и ЕУ", Право и привреда, бр.5-8/96, стр. 332-338.

оквиру ЕУ ући у будући Закон о привредним друштвима, али је још увек врло неизвесно какав ће систем тај закон усвојити. То значи да основни приоритет у будућој регулативи компанијског права Србије и Црне Горе представља концепцијско одређење за систем права привредних друштава. До сада је домаће право било под великим утицајем француске, а нарочито немачке концепције регулисања привредних друштава. Да ли ће се овај систем задржати, остаје да се види. Утицај англосаксонског правног система у области привредних друштава је у целој континенталној Европи све већи, тако да је питање интереса за правну сигурност основни критеријум који би требало да послужи у погледу евентуалног усвајања појединих његових решења или института.

Из приказане регулативе права Европске уније јасно је да домаће право има пред собом значајан задатак. Он се састоји у усаглашавању норми домаћег са нормама европског права. У том правцу се већ кренуло, о чему говори најаву новог Закона о привредним друштвима. Јасно је да ће бити неопходно много рада да би домаће право било усклађено са правом Европске уније, али ће највећи посао бити око налажења таквог система компанијског права које ће одговарати са једне стране европским трендовима и националним правима и које ће бити у складу са појединим питањима регулисаним комунитарном регулативом. Са друге стране је битно, међутим, усвојити такав систем који ће што више одговарати домаћим условима, потребама домаће привреде и усвојеном домаћем менталитету. Стога просто копирање или непромишљено усвајање неког европског система није нужно и најбоље решење, већ је неопходно трагати за неким компромисним решењем. У том правцу искуства бивших република СФРЈ које су своја права већ значајно променила и ускладила са европским трендовима, као и права источно-европских земаља која имају слична искуства са домаћим треба да буду пример и модел који не треба занемарити у будућој регулативи домаћег права. Стога Србији и Црној Гори предстоји врло тежак пут и напоран рад у циљу потпуне усклађености са трендовима и усвојеним правилима статусног компанијског права у оквиру Европске уније и њених земаља чланица.

M.J.S. Tatjana Jevremovic-Petrović,
Research Fellow, Institute of International Policy
and Economy, Belgrade

Priorities of Harmonization with the EU Law Regarding to Companies Law of Serbia and Montenegro

Summary

This paper explains the problem of harmonization of EU company law and the need of amending of existing regulation in Serbia and Montenegro. It presents the most important provisions in the area of company law (six directives), as well as their comparison

with the existing Enterprises Act. It especially emphasizes disharmony of some the existing solutions and rules of domestic law and the need of their harmonization with EU regulation. Besides, the attention is paid to the need of reviewing of the whole domestic system, which means accepting the concept which would match our needs and habitudes.

Key words: *EU Directives, Company Law, harmonization, companies.*